
Catorze cartes de Joaquim Ruyra a Francesc Matheu

a cura de M. Lluïsa Julià

Aquestes cartes tenen un remarcable valor literari i lingüístic. Literari per la polèmica que suscita la publicació d'*El país del pler* (1906), poema allegòric-narratiu que significa un fracàs considerable en contrast —i Ruyra degué considerar que en detriment— amb l'èxit obtingut arran de *Marines i boscatges* (1903). Lingüístic, perquè hi formula la seva concepció de la llengua i la manera d'estudiar-la en un període de confrontació i debat en què Francesc Matheu representa les actituds oposades a l'Institut d'Estudis Catalans. En aquest sentit és rellevant el seu treball lexicogràfic sobre la família de la por i el discurs presidencial —*Dues èpoques*— dels Jocs Florals de l'any 1922.

Segons explica Ruyra en el pròleg, *El país del pler* havia estat fruit d'una «mena de suggestió angèlica» i mentre el componia era portat «d'una mena de somnabulisme» que relaciona amb les visions místiques. Però aquestes idees espontaneïstes contrasten amb la història real del poema. En aquest mateix pròleg Ruyra comenta que ja feia «una pila d'anys» que havia escrit el poema i que l'havia presentat als Jocs Florals, on «va enfonsar-se» a desgrat de les consideracions que, alguns amics literats, li havien fet. En efecte, en una actitud desacostumada en ell que demostra els propis dubtes sobre la qualitat del poema, ens diu: «Vaig saltar a Barcelona i vaig llegir el meu treball a En Narcís Verdaguer»; tant ell com Lluís Domènech i Montaner, Joan Maragall i Moliné i Brasés, a qui el llegí després, li comenten alguns defectes que ell mateix ja havia notat, tret de Maragall, que en va fer un «elogi entusiàstic» perquè «estava posseït, s'havia remuntat a la font i no veia sinó belleses».

Encara que no esmenta l'any que el va enviar als Jocs Florals, tant pel que diu com pel tema allegòric i moralitzador que desenvolupa ens situen en els

últims anys del segle XIX perquè Ruyra havia tractat aquest tema en poemes anteriors i, sobretot, en els dos que presentà als Jocs Florals de 1895 quan encara era un desconegut a Barcelona. Es tracta d'*El que té de millor la terra* i *De mala mena*, amb el subtítol «rondalla», que obtingueren respectivament el premi extraordinari «Rosa d'Argent» i l'accèssit aquell any. Però la composició del poema arrenca de més lluny. Entre els seus manuscrits conservats hem trobat una quartilla corresponent a l'inici del poema. Això no seria sorprenent si no fos perquè està escrit en castellà i en prosa. Si és cert, com Ruyra va dir, que havia escrit en castellà fins als trenta anys, la composició d'aquest poema arrencaria d'abans de l'any 1888 i el repte que l'escriptor es proposa, doncs, és la d'escriure'l en vers. La quartilla va encapçalada amb el títol de «Canto I», fet que ja pressuposa els cinc cants que tindrà el poema definitiu. També entre els seus papers, es troba un full que constitueix una primera versió del poema, ara ja en català i en vers. Els versos —en quartetes pentasil·làbiques com la versió definitiva— són fidels a l'argument trobat en castellà però hi canvia els noms dels personatges; en lloc de Perico Escampa (en la versió definitiva Peret Escampa) i Juan Bullebulle (després Jan Barrufet) tenim en Millet i en Xana. El poema, amb el subtítol de «rondalla» i acompanyat dels versos «Tot te ses ventatges / e inconvenients», comença així:

No hi ha millor vida
que la que vivim,
no hi ha millor vida
que la que tenim.

De pare y de mare
no n'han coneguts.
No saben encare
de qui son nascuts.

Durant l'infantesa
en un marge herbós
d'una lletabresa
mamaren tots dos.

Petitets y alegres
petits i aixerits
sota'ls boscos negres
vivim divertits.

Cap d'aquests versos no és incorporat a la versió definitiva. Sí, en canvi, el ritme musical, un dels aspectes en què s'insisteix més en el pròleg i que l'havien portat a pensar en la possibilitat de musicar-lo, tal com es desprèn d'una carta a Víctor Català. D'aquí, potser, el seu enuig quan totes les crítiques es decanten per fer una valoració de l'assumpte i creuen que n'hauria pogut fer una bona narració. Però es fa patent que aquesta no era la seva intenció.

Fins aquí la història del poema. Queda prou clar que Ruyra no n'està pas satisfet i que encara dubta més d'un any abans de decidir-se a enviar-lo a Francesc Matheu perquè el publiqui. Finalment, davant la insistència d'aquest per publicar-li algun original seu, el lliura a la impremta.

Tenint ben present tota aquesta llarga història que havia durat uns vint anys, estem en disposició d'entendre el pròleg que hi afegeix. Un pròleg que justifica el poema a través de la teoria de la Paraula Viva que Maragall devia esgrimir en aquella lectura a l'Ateneu i que acabava d'exposar a l'*Elogi de la Paraula* (1903).

El pròleg de Ruyra despertà l'admiració de Maragall, que, immediatament i sense llegir el poema, li escrigué una carta elogiosa (que publiquem en apèndix) on li ret homenatge per la claredat amb què ha exposat la teoria que, segons ell, ha sentit sempre però no ha explicat mai.

Sembla clar, doncs, que Ruyra utilitza argumentalment una teoria que no comparteix i que el posa en fricció en altres aspectes que comenta en el mateix pròleg. En concret, ell sempre defensà que la creació literària requereix un llarg procés de composició: «Els poetes, els que en són de vocació, s'haurien d'educar ensajant-se (no en els moments de la inspiració, sinó fora d'ells), a vèncer dificultats i a refinar el sentit harmònic, per mitjà de versos de mecànica.» De fet, encara que la paraula «inspiració» es repeteix en els seus escrits teòrics, té molt poca validesa davant la tasca d'estudi del llenguatge i dels aspectes d'organització del discurs. La teoria, però, té molt predicament en aquell moment encara que, immediatament, entra en pugna amb les posicions que defensen una elaboració retòrica i que propugnen la recuperació de la forma clàssica del sonet. Ja feia dos anys que Ruyra s'havia donat a conèixer com a sonetista participant en l'antologia preparada per Pin i Soler amb el títol de *Sonets d'autors catalans contemporanis* (1904). El seu nom figura al costat del de Carner, Costa i Llobera, Jeroni Zanné, entre d'altres. I recordem que és d'aquest tipus de composició de la que es mostra més satisfet al llarg de la seva vida.

L'altre pol d'interès es concreta en el treball que Ruyra escriu amb motiu de ser nomenat president dels Jocs Florals de Barcelona l'any 1922. *Dues èpoques*, títol del discurs, conclou llargs anys d'estudi lingüístic, però també significa el seu lament per haver-se hagut de dedicar a aspectes que no considera propis de l'escriptor. Es refereix als esforços per aconseguir una llengua dúctil i apta per a l'expressió literària que li havien impedit, diu, de dedicar-se exclusivament als aspectes de la inventiva, aspectes que reivindica propis de l'escriptor. Una tasca i unes dificultats, insisteix, que els escriptors contemporanis seus d'altres països europeus troben feta gràcies a pertànyer a unes cultures que s'han format al llarg dels segles precedents.

Que Ruyra treballa activament la llengua és demostrat des del primer gest, realitzat en plena maduresa (als trenta anys), d'adoptar el català com el seu instrument poètic. El resultat més clar és la seva esplèndida prosa; però, a més, lluita tota la seva vida per aquesta causa. En una d'aquestes cartes i, davant la insistència de Matheu per publicar-li alguna cosa, li envia un estudi lexicogràfic sobre la família de la por (que nosaltres coneguem, el primer en català) amb una organització moderna del tema; és a dir: inicia l'estudi dels anomenats camps lèxics que, posteriorment, han estat objecte d'atenció dels lingüistes, com ara Lyons.

Que una persona com Francesc Matheu no estigués en condicions d'entendre aquest nou enfocament sembla lògic. Així que ratllà la paraula que Ruyra li indicava, en una carta urgent escrita l'endemà mateix d'aquella en què li enviava l'estudi, i la desà en el calaix dels records personals. Aquest estudi va restar inèdit fins l'any 1949, en què Josep Miracle l'aplegà, juntament amb d'altres de similars, per a les *Obres completes* de l'Editorial Selecta. En una nota al peu de la pàgina 876, Miracle explica que aquests treballs —que ell titula *Vària*— els havia trobat entre d'altres «anotacions de diversos ordres» en una llibreta que portava el títol de «A la consideració de la Secció Filològica de l'Institut d'Estudis Catalans», alguns amb data de l'any 1923.

Malgrat aquesta datació, se'ns fa evident que aquests estudis, tots ells d'una

precisió i rigor que ja voldríem per a tots els estudis actuals, no foren escrits expressament per a l'Institut, sinó que eren el resultat de llargs anys de treball en solitari que troben en l'Institut la plataforma idònia per expressar-se. Però tampoc allà no és massa escoltat en un moment que la concepció filològica preval per sobre de l'estrictament lingüística, ciència que ja havia començat a endegar-se a Europa.

De fet, però, el problema que se'ns planteja és més greu. En un país que ja tenia el seu gramàtic (Fabra), en els anys vint semblava que era arribada l'hora de la filologia, programa que Riba capitanejà estrictament. Perquè si a Ruyra se li havia donat un lloc a l'Institut havia estat amb l'actitud bondadosa i commiserativa (altament encomiàstica) que els joves tenien vers el «Príncep de la Prosa». Un gest comparable a la medalla que alts càrrecs d'un exèrcit atorguen al soldat que ja ha acabat la seva guerra. I és que Ruyra no tenia per què queixar-se: en aquella gran família intel·lectual li havia passat l'hora i hauria estat millor per a ell que s'hagués esfumat com en aquells mateixos anys havien fet, per raons ben diverses, l'ideòleg (Ors) i el príncep de la poesia (Carner). Ell, però, convençut de la seva raó, torna a insistir des de l'oportunitat que li brinda l'altra plataforma, la dels Jocs Florals.

Ruyra titula el seu treball (que no llegí) *Dues èpoques*. Hi defineix dues actituds lingüístiques que ell presenta des de l'estricta estudi diacrònic de la llengua. La primera correspon a l'etapa d'ordenació, de constitució dels seus elements; la segona, la que correspon a l'estudi de la «competència lingüística». L'exemple que dona no pot ser més clar, es refereix al llibre de l'escoltès Tomas Babington Macaulay (1800-1859), més conegut per Lord Macaulay —*Estudios literarios*—, que el 1879 Marcelino Menéndez Pelayo havia fet incorporar a la Biblioteca Clàssica, volum XI, amb un pròleg d'ell mateix on el considera el primer crític europeu. Ruyra, sense citar el títol, en fa una referència incontestable: compara les dificultats lingüístiques del Dant amb les de Milton. I considera, apellant al sentit comú, que Dant «tenia a favor seus uns avantatges dels quals Milton no podia disposar, per *haver-se de servir d'una llengua ja formada*» (OC, p. 749). Així doncs, la primera època a la qual es refereix Ruyra és a la de Dant, representada a Catalunya des de la data simbòlica del 1833 fins a l'ordenació fabriana. La segona, la de Milton, la que creia arribada per a la literatura catalana: «I si la poesia trobava tals obstacles —ens diu— en una llengua independent que, com l'anglesa, no podia presentar-los sinó per raó de la seva perfecció i maduresa, ¿quins altres obstacles més formidables no ha de trobar en una llengua com la nostra en els moments de treballar, no sols per la seva plenitud en tots els ordres, sinó també per la seva necessària purificació? ¿Qui que tingui dos dits de seny pot dubtar-ho?... L'època nova està plena de perills» (OC, p. 749).

Ruyra, doncs, en parlar de l'època nova no es refereix a la reforma fabriana que inclou com a colofó de la primera etapa, sinó a l'època dels estudis moderns de la competència lingüística.

Aquest estudi, però, apareix en el marc conflictiu entre els partidaris de l'Institut i els seus refractaris, representats per Francesc Matheu i empararats, en aquells anys, rere la institució dels Jocs Florals. En aquest marc, doncs, l'estudi de Ruyra s'interpreta com una nova mostra de la seva actitud conciliadora entre els dos bàndols i restà en l'oblit o en la incomprensió. Sigui com sigui, el cas és que durant aquesta dècada Ruyra malalteja fins que decideix tornar-se a explicar, per última vegada, tot utilitzant el marc narratiu, terreny en el qual gaudia del màxim predicament. Ens referim a la seva última narració que pu-

blica l'any 1929. Des d'aquesta perspectiva, a *Sociòlegs d'ultratomba* i amb un gest mig irònic mig humorístic (i ja sabem la profunda amargor i desengany que solen amagar aquests gestos), Ruyra es fa portar als «Llimbs» —crec que el terme no pot ser més clar ideològicament— de la mà del seu gran mestre, Dant, perquè el veritable ordenador de la llengua el porti en presència dels savis antics: la Intelligència i el Diàleg (Homer), l'Ideal de Bellesa (Plató) i la veritable Retòrica (Aristòtil).

Per acabar reproduïm un *Apòleg* del mateix Ruyra que fou publicat a «La Veu de Catalunya» (setmanari) el 14 de febrer de 1897, perquè, malgrat la seva poca qualitat literària, és una clara mostra del criteri lingüístic que l'acompanyà tota la seva vida. Modernitzem la grafia i recordem que un «bard» és, entre els celtes, el poeta que componia i recitava versos en honor dels herois i dels seus fets, és a dir, per extensió, el poeta nacional primitiu, el poeta; segons el diccionari Fabra:

Sobre el mode d'escriure una paraula
tres gramàtics disputen amb passió,
quiscun, dant cops de puny
a una massissa taula,
pretén imposà als altres sa opinió.

Suats com forners i enrogallats com feres,
criden a un bard, qui passa, a son consell.
El bard escrigué el mot
de totes tres maneres,
i sempre en els seus versos era bell.

Esperem que avui Ruyra pugui ser entès. En tot cas, que aquestes cartes a en Francesc Matheu serveixin d'indicador de la importància i modernitat de Ruyra en el terreny lingüístic. Ruyra fou el primer a plantejar-se la llengua literària catalana amb el rigor científic que s'estava formulant a Europa i que portà a elevar aquesta disciplina a ciència.

Les cartes que publiquem a continuació, tret de la número x, es troben a la Biblioteca de Catalunya, manuscrit núm. 2.209, dins l'*Epistolari Francesc Matheu*, volum x (ROMEU-SANTA). Porten la numeració 1.418-1.430. Les hem publicades correlativament, tret de la primera, que no estava datada (carta núm. 1.418) però que hem pogut deduir que se situa entre la que publiquem amb el núm. III i la núm. v. La carta núm. x no pertany a l'*Epistolari de Francesc Matheu*, sinó que l'hem trobada entre els papers conservats pels hereus de Joaquim Ruyra. Les publiquem seguint l'original sense cap tipus de modificació, ni de grafia ni de puntuació. El lector podrà observar l'evolució ortogràfica a mesura que passen els anys.

Sr. Dn. Francesc Matheu.

Estimat Sr:

He rebut la seva carteta y sento haver de dirli que no'l puch servir en lo que'm demana. Tots els quadrets,¹ que han d'anar al volúm de «Marines y Boscatges» hi son ja publicats y només hi mancan dos noveletes: «El rem de trenta quatre» que ocuparà més de cent planes, y «Jacobé» que ja li és a V. coneguda.²

Ara escrivia unes notes pera explicar alguns dels termes de la obreta; y, per cert, m'hi he anat extenent tant, que tal vegada no m'atreviré a inclurlehi per no fer durar massa la publicació.³

Pera que vegi que desitjo servirlo, a falla de cosa millor li envio, al dors mateix de la present, una de les dites notes. Si li va be pera omplir algun petit buyt de la Il·lustració, pot aprofitarla. Si li sembla que no es cosa a propòsit pera'l periòdich esquinçila sense recansa.

D. V. afm. ss.

J. Ruyra O.

Blanes, 21 juny 1903.

Synonimia

Por, temor, basarda

Basarda, segons en Labernia, es *por* y s'usa en estil familiar. Jo entench que no es paraula més ni menys familiar que les seves synònimes *por* y *temor* y que, com cada una d'aquestes, té una significació especial. En el meu concepte, *por* es un terme general, que comprèn als altres dos, *temor* y *basarda*, que tenen un sentit més limitat. *Basarda* es una *por* que no's refereix a cap dany, *temor* es, en cambi, la *Por* d'un dany determinat.

La fosca de la nit, la veu de les ólives, la fressa de la tronada... son coses que fan *basarda*, però no *temor* per sí mateixes. El perill d'estimarnos, de que'ns toqui un llamp, de que'ns ventin una escopetada... es motiu de *temor*, però no de *basarda*. No's pot dir: ting *basarda* de que'm toqui un llamp, ting *basarda* d'un cop de puny, d'una punyalada.

Una vegada una dona de poble, que s'havia de quedar sola a casa seva, va manifestar que tindria *por*.

—Pero ¿de qué? —li preguntá'l seu marit —Qué tems?

1. Amb aquest nom es refereix a les narracions.

2. Francesc Matheu havia estat el president del Consistori dels Jocs Florals de Barcelona l'any anterior, 1902, any que es premià *Jacobé* amb la Copa Artística.

3. Es tracta de l'estudi lèxic sobre la família de la *por*, titulada, *Por, temor, basarda*. Efectivament Ruyra no l'incloué i Francesc Matheu no degué creure oportuna la seva publicació. Aquest estudi no es publicà fins l'any 1949 dins les *Obres completes*, amb el títol genèric de *La família de la por*. A peu de pàgina porta la data de 13 de desembre de 1922, que deu ser la data en què ell donà per finalitzat aquest treball que havia iniciat vint anys abans.

—Es que no ting temor, sinó basarda —va respondre sabiament la dona.
Aquest enraonament me donà la clau dels trets synònims.⁴

J. Ruyra

2

Sr. Dn. Francesch Matheu

Estimat Sr:

En la carta d'ahir li vaig enviar una noteta, per si té a be publicarla. Si la vol publicar, fassim el favor de suprimir en les definicions de *Temor* y *basarda* la paraula «determinat» que hi es sobrerera. Les definicions diguin: basarda es una por, que no's refereix a cap dany. Temor es, en cambi, la por d'un dany. Es a dir, tal com están en la nota, que li vaig enviar, fora la paraula «determinat».⁵

Dispensi que'l molesti per tan poca cosa. Aquests estudis semblan molt senzills, però costan de primorar y obligan a moltes rectificacions de judici.

Son afm. servidor

J. Ruyra O.

Blanes, 22 juny 1903

3

Sr. Dn. Francesh Matheu

He rebut la seva afectuosa carta a pesar d'anar mal dirigida. Enguany, per tot lo que li convingui, visch al *Hotel Panasco*.⁶ Vaig sentir molt no haverme pogut despedir de vostè y d'altres amichs ans d'empendre'l viatge; pero varen ser tan poch els dies

4. La redacció final d'aquest apartat, que en l'article del 1922 ocupa una sisena part del total, és aquest: «BASARDA. — *Es la por d'un perill indeterminat i misteriós.* / Deia una dona: / —Quant estic sola a casa, a la nit, passo una bella por. / —Però... què tems? —No temo res; tinc basarda. / La basarda pot arribar fins a la terror i àdhuc fins al pànic. És distinta de l'horror, però no l'exclou; podem sentir basarda i horror en contemplar un cadàver, una hecatombe, etcètera. Seria un disbarat dir: tinc basarda d'un cop de puny, d'una gabinetada, d'una malaltia, de morir, etc..., etc. Si ens fa basarda la mort no és perquè hagi d'extingir la nostra vida, sinó perquè ens aboca als perills misteriosos de l'eternitat. Si ens fa basarda la solitud és perquè sentim entorn nostre una potència misteriosa enmig de la qual ens veiem petits i desarmats. El punyal no ens fa basarda per temor de ferir-nos-hi, sinó perquè és un símbol de crims que ens parla de perills indeterminats i d'ànimes tenebroses. Així també una figura sinistra ens causa basarda, baldament sapiguem que no ens ha de fer cap dany; ens causa basarda perquè hi veiem un encuny satànic, una estampa de perversitat que ens suggereix la idea de perills indeterminats.»

5. Tot i que, com dèiem en la nota 2 de la carta anterior, en Francesc Matheu no va publicar aquestes notes, es va fer ressò de la petició que amb tanta insistència i immediatesa li sollicitava Ruyra; així, el mot «determinat» es troba ratllat en el manuscrit de la carta en els dos casos que Ruyra indicava.

6. Aquesta frase indica que no és pas el primer any que Ruyra passava els hiverns a les illes Canàries. Es deu tractar, però, del segon any que hi va. Ruyra va passar els hiverns a Canàries i a altres costes mediterrànies més càlides del 1902 al 1912 o 1913 a causa de la seva malaltia cardíaca i per consell mèdic.»

que vaig passar a Barcelona y tantes les coses que vaig haver de fer que no'm fou possible dar-me aquest gust.⁷

El poemeta, a que's refereix,⁸ vaig corregir-lo aquest estiu; però encara no n'estich content: vull tornarhi a passar. Li enviaré quan me sembli que pot anar... si es que arriba a semblarm'ho.

Fa nou dies que he arribat a Santa Cruz després, d'un viatge pesadíssim d'onze dies. Encara no he obert la cartera. Ting algunes coses comensades però poques ganes de treballar. Si acabo algun article en prosa li enviaré. No's fassí ilusions. Treballo molt poch.⁹

Ja que desitja la meua firma, li adjunto dos sonets, que he escrit aquests dies y que poden anar en dos números de la «Il·lustració»; aixís la firma podia repetir-se.¹⁰

Li dono les gracies pel bon concepte que té format de mi. Vosté funda en mi unes esperances, que jo no ting pas. Jo admiro la seva activitat. Vosté sí que fa bona literatura y ajuda a que'ls altres la fassin. Deu li do molts anys de vida y salut.

Li desitjo un felis hivern y un bon any nou. Serveixis saludar afectuosament en nom meu al amic Alemany.¹¹

De V. devot Servidor y amic

J. Ruyra O.

Santa Creu de Tenerife
7 desembre 1904.

4¹²

Sr. Dn. Francesc Matheu

Estimat amic y Sr. meu:

Suposo que haurá rebut la meua carta del més passat y'ls dos sonets que hi vaig incloure,¹³ els quals desitjo que hagin estat del seu gust. Desde que'l Sr. Pin me va

7. Els estius i les tardors les passava a la seva casa pairal de Blanes.

8. Es tracta d'*El país del pler*.

9. Ruyra comença a utilitzar un argument que esgrimità al llarg de la seva vida: la mandra i les poques ganes de treballar que, juntament amb la malaltia, li impedièn d'escriure més.

10. Aquests dos sonets als quals es refereix són: *Amor i mort* i *Encara un branch*. Seguint les indicacions de Ruyra, Matheu els va publicar en dos números diferents de «La Il·lustració Catalana». El primer —*Amor i mort*— va ser publicat el 15 de gener de 1905. El mateix dia apareixia a la revista de Josep Carner, «Catalunya» (1903-1905), exactament igual. Aquest poema es va incorporar al recull *Fulles ventisses* (1919), núm. 68, i dins *La cobla* (1931), «Sonets», núm. 1, amb lleus modificacions. El segon —*Encara un branch*— es va publicar el 9 d'abril de 1905; la causa del retard es deu a la carta posterior que Ruyra li va enviar. Va ser incorporat dins *Fulles ventisses* amb el títol *L'últim branc*. També va ser incorporat a *La cobla*, amb lleus modificacions, dins «Sonets», núm. 16.

11. Es tracta de Josep Alemany, blanenc deu anys més jove que Ruyra, que fou col·laborador literari de diverses revistes com «La Costa de Llevant» i «La Il·lustració Catalana». Per les referències que Ruyra en fa al llarg d'aquestes cartes realitzava algunes tasques dins l'editorial de Francesc Matheu.

12. Aquesta carta, sense datar, ocupa el primer lloc dins les 13 cartes que conté aquest epistolari de Francesc Matheu i que es troben a la Biblioteca de Catalunya; però tot indica que cronològicament li correspon aquest lloc ja que el que s'hi relata indica que fou escrita el mes de gener de 1904, immediatament després de la que publiquem amb el núm. 3.

13. Es tracta de la carta núm. 3 i dels dos sonets que ja hem comentat a la nota núm. 10.

fer adonar de la existència del sonet (forma, que tenia poch menys que oblidada y que m'havia inspirat certa repugnancia)¹⁴ he trobat en el meu cervell una pila de llevor de sonet, una pila d'idees propies prenen aquella forma breu y precisa. N'he escrites algunes.¹⁵ Si li sembla que li han d'anar be pera l'Il·lustració n'hi enviaré.

L'objecte de la present és demanarli que's serveixi publicar en la Il·lustració l'adjunta poesia (també sonet) tan aviat com pugui¹⁶ y, si pugués ser, il·lustrada; y li estimaré que's serveixi enviar-me, certificats, un exemplar del número, en que vagi estampada, quedant en abonarli l'import.

El meu objecte es satisfereix un compromís contret ab una senyoreta de Canarias, que'm demana versos catalans y s'empenya en que n'hi dediqui algún. Crech que quedarà molt satisfeta de veure'l seu nom en la Il·lustració Catalana. Sobre tot no passi per alt la dedicatòria.

De V. afectuós amich y ss.

J. Ruyra O.

La meva adreça: Islas Canarias.
Fonda de Panasco. Cta. n.º 14. Sta. Cruz de Tenerife

5

Sr. Dn. Francesch Matheu

Estimat amich y Sor. meu:

Ja estic instalat a Alacant en un bon pis y ab el mobiliari indispensable, tot lo qual li ofereixo en el carrer de Baylén n.º 10 pis 1. 1.ª porta.

Ans de sortir de Barcelona, aclapat ab la *gacetilla* del Brusi,¹⁷ vaig tornar a llegir

14. És l'escriptor Josep Pin i Soler. Aquest, partidari des de sempre del sonet, acabava de publicar un recull antològic de sonets d'escriptors catalans amb el títol *Sonets d'uns i altres*. Hi trobem sonets, d'entre altres, de Carner, Costa Llobera, Jeroni Zanné i Joaquim Ruyra. Encapçala l'antologia amb el conegut pròleg on fa un recorregut històric dels conreadors del sonet a través de diverses literatures alhora que es lamenta de l'oblit en què ha caigut en la literatura catalana.

15. Ruyra es donà a conèixer com a sonetista en aquest llibre. La revista «Catalunya» se n'havia fet ressò; en el número de setembre-octubre de 1904 li publiquen els mateixos sonets que a l'antologia de Pin i Soler: *Esteton, Una guspira, Los cors i La llegenda zorodstrica*.

16. Aquesta és la causa que Francesc Matheu no publiqués *Encara un branch* fins el mes d'abril. En canvi, publicà immediatament el sonet que Ruyra li enviava. Es tracta d'*Els dos balcons*, que aparegué el 12-III-1905 dins «La Il·lustració Catalana», amb la dedicatòria «A la Senyoreta Mercè Pinto de Armas». Aquest sonet fou incorporat a *Fulles ventisses*, amb el núm. 62 amb lleus canvis, a més de substituir l'anterior dedicatòria per una altra que diu: «A una amable veïna meva a Santa Cruz de Tenerife», que és tal com es va inserir dins *La cobla*, «Sonets», núm. 10.

17. Es tracta d'una nota breu i sense signar que havia aparegut al «Diario de Barcelona» el dimecres 14 de novembre de 1906. La crítica és negativa i creu desencertat tant el to («mística popular y arcaico que le perjudica») com el llenguatge («El lenguaje que usa es un error, aplicado a la poesia»). Per acabar dient: «Hubiéramos preferido verla escrita en buena y llana prosa, donde, sin duda, se hubiera movido mas á sus anchas el propio autor de El país del pler. El carácter de su inspiración, de que él nos habla en este libro, no muy oportunamente, es mas de prosista que de poeta, y su mismo asunto, en otras manos, hubiera podido demostrarlo».

el poemet¹⁸ y en veritat, que veig reconfirmar en que està bé dins el seu genre. Els crítics dirán lo que vulguin: jo no nego defectes a l'obreta; però estich content d'haverla escrita y d'haverla publicada. Alabat sia Deu.

Me va animar també molt una entusiàstica carta d'en Maragall, que està enamoradíssim del prólech.

Em diu que m'escriu ans de llegir el poemet, no pudentse estar de felicitar-me desseguit pel prólech.¹⁹

Aquest judici'm satisfà molt. Al menys en la obreta no serà tot tant despreciable com semblava despendres de la crítica del Brusí.

Jo sé que el prólech es superior a l'obra y que li fa mal; però aixó no'm ve de nou; li vaig posar sabentho.²⁰

Lo únic que sentiria es que V. quedés perjudicat com a editor.²¹

Expressions al Alemany.

Una abraçada del seu afm.

J. Ruyra O.

Alacant 22 novembre 1906.

6

Sr. Dn. Francesch Matheu

Estimat amich:

He rebut la seva carta y li agraeixo ab tot el cor el seu afany de poderme donar bones notícies sobre l'èxit de la meva obreta. Comprench que ha sigut un fracàs. Ho sento per V. En quant a l'obreta, a pesar del fracàs, ella farà sa via. Hi ting fe. V, en

8. Es torna a tractar d'*El país del pler*, que acabava d'aparèixer el 4 d'octubre de 1906 publicat per «La Il·lustració Catalana». Lògicament aquest poema llarg dividit en cinc parts i de temàtica folklòrica (es tracta d'una rondalla) havia de plaure un home de la Renaixença com Francesc Matheu. Cal recordar, també, que Matheu ja li havia demanat el poema dos anys abans però que Ruyra, com hem pogut llegir en la carta núm. 3, no n'estava massa segur, es tractava d'un poema d'una concepció anterior a l'auge del sonet, que sí era una novetat dins la seva evolució poètica.

19. No és estrany que Maragall se sentís entusiasmat pel pròleg ja que Ruyra explica la gènesi del poema com si d'una experiència mística es tractés. Tot, segons ell, li havia estat donat i ell sols feia de traductor de «l'aura poètica» provinent del «Mestre». Ruyra no exagera els elogis de Maragall, ja que la carta a què es refereix la conserva entre els seus papers. Creiem interessant el seu contingut i la publiquem al final de l'epistolari a tall d'apèndix. La teoria espontaneista que Ruyra explica en aquest pròleg, però, aplicada a un poema que fa més de deu anys que s'arrossega, fa pensar que utilitza la teoria com una excusa a les crítiques que ja preveu. Deia en el pròleg: «Més de quatre vegades, en la soledat del meu estudi, les cremors de la vergonya m'han pujat a les galtes, tot pensant en la mofa amb què alguns genis malignes esclafiran la rialleta i diran: "Vaja, es coneix que En Ruyra amb aquesta rondalla infantívola s'ha cregut tocat el cel amb els dits, i ha volgut fer-se passar per il·luminat."»

20. Superioritat que no reconeix en el pròleg, sinó tot el contrari: «Ah!, si no fos un ver esperit d'humilitat el que mou la meva ploma, com l'haguera llençada! ¿Penseu que no en tinc esment de que la meva obreta hauria marxat de més bon aire tota nua, que no pas enfaldada d'aquestes consideracions de coses exelces?»

21. Devia ser un fracàs, sobretot comparant-la amb l'èxit de *Marines i boscatges*. Josep M. Capdevila («Revista de Catalunya», octubre de 1938, p. 223) explica que «La Il·lustració Catalana» en publicà una segona edició simulada. En canvià la portada i tragué el colofó dels exemplars que en restaven. Josep M. Miracle (*Obres completes*, 1964, p. 961) diu que hi devia haver un projecte de reedició el 1938 ja que hi ha una còpia mecanografiada en ortografia moderna i amb correccions morfològiques i d'estil.

Maragall, l'Alcover y en Carner²² hi senten quelcòm de lo que jo hi sento. Donchs, si els poetes están ab mi... ;no dech pas anar tan desencaminat!... Y de totes maneres, alabat sia Deu: hi he fet tot lo que he sabut.²³

Els versos de felicitació de l'Alcover²⁴ que V. m'envia, son hermosíssims. Ab totes les seves alabances, que no deixen d'esserme molt satisfactories, m'han produhit un sentiment d'humiliació, perquè he pensat: —Ah! si jo hagués tingut la trassa del Alcover; que hermós hauria resultat el meu poemet!

En cambi la gacetilla del Brusi tan molestosa, no feu sinó entrebeixinar el meu orgull —Ahont va aqueix ximple, que no sap escriure una gacetilla, a voler posarme entrebanchs?²⁵

Aprofito la ocasió per felicitarli les festes de Nadal. Que'l bon Jesús els hi conceixi ben dítxoses a V. y a tota la seva família.

Serveixis felicitarles també en nom meu al Alemany.

Ja sé que té en son poder la novela d'en Roger²⁶ *promet* com a escriptor. Personalment es un jove molt simpàtic y li professo vera amistat.

Una abraçada del seu afm. amich.

J. Ruyra O.

Alacant, 22 desembre 1906 (3)

7

Sr. Dn. Francesc Matheu

Estimat amich:

Gracies de tot cor per l'interés ab que V. se serveix comunicarme totes les noves,

22. Carner ja l'havia erigit com a model d'escriptor des de «Catalunya». Li havia publicat els quatre poemes presentats als Jocs Florals de 1903 sota el títol de «Suggerides» i que havien obtingut el primer accésit a la Viola («Catalunya», núm. 9, maig de 1903), també li havia publicat el poema *De mala mena* («Catalunya», gener de 1904). A més a més, el 31 de gener de 1907, «La Veu de Catalunya» publicava un article elogios d'*El país del pler*, signat per Josep Carner. Cal recordar que el 1909 Carner féu una traducció en prosa i en castellà del poema.

23. Entre aquests també s'hi comptava Víctor Català, que en una carta que li envia a Alacant aquell mateix hivern de 1907 li suggeria de convertir-la en una peça teatral musicada. Ruyra respon dient que aquesta idea «Lhe acariciat moltes vegades. Mes, caldria fer un llibret dramàtic y jo ja estich cansat d'aquest assumpte.» (Aquesta referència la treiem d'una carta que Ruyra enviava a algú altre on feia aquesta referència a la que li havia enviat Víctor Català a ell. Porta la data d'Alacant, 22 mars de 1907 i es conserva a la casa de Víctor Català a l'Escala.

24. Es tracta del poema titulat *An en Joaquim Ruyra* que el poeta Joan Alcover va escriure en lloança d'*El país del pler*. L'any 1909 el va incorporar al seu llibre *Cap al tard*, «Endreces», núm. 5.

25. Ruyra està molt molest per la crítica apareguda a «El Diario de Barcelona», però el mateix deia R. Miquel i Planas des de «Joventut» (20-XII-1906.) Segurament Ruyra no vol criticar un article aparegut en la revista que li havia editat *Marines i boscatges* o, simplement, no la coneixia (cosa de què dubtem) per publicar-se quan ja es trobava a Alacant. Altres articulistes coincidien en aquesta opinió encara que no la presentaven de manera tan clara. Diu Miquel i Planas: «Si el senyor Ruyra hagués atinat a escriure sa rondalla en prosa, donat com està d'una imaginació brillant segons ne té donades probes y essent ell l'estilista que coneixem, segurament hauria arribat molt enllà en son propòsit.»

26. Miquel Roger i Crosa, nascut a Palamós el 1881, es va donar a conèixer com a novel·lista el 1905 amb *La pera de plata*. Ruyra està parlant de la seva segona novel·la, *La ratxada*, que per consell seu, publicà l'editorial «La Il·lustració Catalana», el 1907. L'any 1914 fundà i dirigí la revista «Marinada» a Palamós, revista que publicà el primer recull de poemes de Ruyra, *Fulles ventisses*.

que'm poden ser agradoses. He rebut els dos articles del «Poble Català»²⁷ y el de «La Vanguardia»²⁸ que m'han causat una bella satisfacció. No deixo de comprendre que, aixís com la gacetilla del Brusi era un escrit d'enemich (valdament l'antipatia fos d'origen purament literari), aquestos altres articles son escrits d'amich, que desitjan fer alabansas y's dolen d'haver de fer cap censura. Jo regonech que en la meua obra hi ha tots els defectes, que aquests senyors no han pogut menys de citar y que àdhuc n'hi ha d'altres, que bondadosament me dissimulan; però també entench que en la meua rondalleta hi ha les belleses, de les quals han fet esment y algunes altres... Aixó últim no ho dic per l'Oliver. L'Oliver s'ha fet plenament cárrech de totes les belleses del meu llibret, ha comprés el seu ver carácter y ha fet de l'obra un judici mes falaguer que no n'haguera fet jo mateix: cosa que'm dona una gran satisfacció, per venir d'una persona, a qui fa molts anys que considero com un dels primers caps de Catalunya. L'Oliver es un home massa gran per no ser sincer; ting, donchs, la seguretat de que no m'adula. Me tracta ab bondat, aixó sí, y jo li estimo, y beso la seva ma; pero aquesta bondat es propia de totes les persones de veritable valer: l'usa ab mi com l'usaria ab tothom, no per cap motiu especial.

Remercio també a V. per l'honor que m'ha fet publicant el meu retrat a l'Il·lustració.²⁹ En quant a la publicació dels versos del Alcover,³⁰ que tenien el caracter de carta particular, ting por que no sigui un procedir poch delicat y correcte. V. ho ha fet ab la millor intenció, que jo no puch menys d'agrahir; pero jo no havia pas donat permís per una cosa aixís y'm crech en el cas d'escriure al Alcover^{30 bis} per descarregar-me, posant les coses en el seu punt y deixant a V. tota la responsabilitat del fet. V. compendrà que no ting altre camí que manifestar la veritat, per no quedar en mal lloch.

Moltes gracies també per haver regalat en nom meu un exemplar al Oliver. Si veu an aquest senyor, fariam el favor d'expressarli'l meu agrahiment.

Recorts al Alemany.

Disposi del seu afm. amich,
que li desitja un bon any.

J. Ruyra O.

Alacant, 17 Janer de 1907.

8

Sr. Dn. Francesc Matheu

Estimat amic i Sr. meu:

No s'estranyi que hagi trigat tant en contestar a la seva amable proposta. Es tan

27. «El Poble Català» (25-xii-1906) publica un article de J. Farran i Mayoral. La crítica no és massa positiva ja que considera el llibre com «fill, potser inconscient, de lectures de llibres d'altre temps» i acaba per desitjar que els propers llibres de Ruyra siguin proses, sobretot poemes en prosa a l'estil de *La Fineta*, la seva preferida. «El Poble Català» (7-i-1907) publica un article titulat *Un poeta idealista*, de Manuel de Montoliu, que fa un gran elogi del poema perquè el veu com el primer exponent català d'una veritable *féerie*. Sols li critica la manca de musicalitat, justament allò que més buscava Ruyra.

28. Es tracta de Miquel S. Oliver, director i articulista de «La Vanguardia» en aquell moment, que li dedica un article on el relaciona amb els clàssics catalans. És un article força anodí que no fa referència a cap corrent literari modern. Fins i tot es manifesta contrari del naturalisme i del simbolisme. (*A proposito de un poema*, «La Vanguardia», 12-i-1907).

29. El retrat de Ruyra va aparèixer el 6 de gener de 1907 a «La Il·lustració Catalana», acompanyat d'un breu comentari sobre *El país del pler*.

30. A més, es publicava el poema que Joan Alcover havia escrit per felicitar-lo i que Francesc Matheu havia enviat a Ruyra, segons es llegeix a la carta anterior.

30 bis. Efectivament, Ruyra envià una carta a Joan Alcover des d'Alacant deu dies més tard (27-i-1907) on li exposava el desconeixement de la publicació del seu poema.

gran l'honor, que se'm fa amb ella, que'm dolia de privar-me'n, negant-me a l'acceptació; mes, per altra part, valia la pena de sospesar amb calma les dificultats, que l'acceptació podia reportar-me. I això he fet; i d'aquest exàmen n'he tret el convenciment de que dec renunciar a ocupar el lloc acadèmic, per al qual la bondat de V. i d'altres amics estimadíssims me designava.³¹

Jo, com V. no ignora, en certes qüestions gramaticals, professo criteri determinat, que he fet públic i que discrepa del que han sostingut, també públicament, molts dels il·lustradíssims senyors, que, segons me va indicar V., formen part de l'Acadèmia de la Llengua Catalana.³² Dins de l'Acadèmia, doncs, per compromís d'honor, me veuria obligat a sostenir els meus punts de vista, cosa que'm portaria a un treball d'estudi i de discussió, que, per l'estat delicadíssim de la meua salut,³³ no'm veig amb coratge d'acometre. Me trobaria en el dilema de perjudicar la meua salut i gastar les meves escasses forces en problemes gramaticals o de mancar als meus compromisos d'honor, deixant prosperar sens discussió, o amb fluïxa controvèrsia, solucions oposades a les que jo crec millors. Ni una cosa, ni l'altra no'm convé.

Per aquestes raons, tot agraïnt la proposta, que a favor meu, segons V. m'ha indicat, s'és feta, me veig en la necessitat de suplicar als seus autors que's serveixin retirar-la. Facin el favor de posar a la llur consideració la meua justificadíssima excusa i la fervorosa expressió del meu agraïment per haver-me cregut digne d'entrar en una corporació de la qual formen part tants i tants d'escriptors gloriosos.

No deixaré d'estar en esperit amb vostès i amb tots els que treballen a honra i glòria de la nostra estimada llengua.

Amb aquesta ocasió se despedeix de V. afm. amic i admirador.

J. Ruyra O.

Barna, 15 maig 1915.

9

Sr. Dn. Francesc Matheu

Estimat Sr. meu:

Dues cartes he rebut de V. les quals no he contestat fins ara, i li suplico que no

31. Com se sap, Francesc Matheu es va oposar a les *Normes ortogràfiques* que el 1913 publicava l'Institut d'Estudis Catalans i va crear, juntament amb d'altres, l'Acadèmia de la Llengua Catalana el mes de maig de 1915. L'acte més actiu de l'Acadèmia va ser la publicació d'unes *Regles ortogràfiques* els primers mesos del 1916, on es reivindicava la vella ortografia.

32. Entre els seus membres trobem Ramon Bessagoda, Antoni Careta i Vidal, Víctor Català, Jaume Collell, Martí Genís i Aguilar, Àngel Guimerà (que també era membre de l'Institut), Apelles Mestres, Ernest Moliné i Brasés, Narcís Oller, Josep Pin i Soler, etc.

33. Tant els biògrafs com el mateix Ruyra han justificat la seva escassa producció literària com a conseqüència de la seva malaltia. Certament que passà diverses crisis cardíques durant aquests anys, però això no l'impedí de portar a terme una certa activitat pública, fet que corroboren:

a) El seu concurs en el Jocs Florals de Girona els anys 1916 i 1917.

b) Les actes de diversos Jocs Florals dels quals fou president durant aquests anys: 1913, Jocs Florals d'Esparreguera; 1914, Jocs Florals d'Olot i de Lloret; 1915, Jocs Florals de Sabadell; 1916, Jocs Florals de la Bonanova.

c) Els Jocs Florals en els quals participà com a membre, com els de Barcelona el 1912 o els de Palamós l'estiu de 1914, aquests últims conjuntament amb en Matheu i el jove novellista Miquel Roger i Crosa, que actuà de secretari.

d) La seva col·laboració activa en actes públics com el que la Joventut Nacionalista organitzà en memòria de Joan Maragall el maig de 1912.

De fet, Ruyra es convertí, durant aquells anys, en una figura pública indiscutible i en una opinió a tenir en compte dins els cenacles intel·lectuals. L'any 1918 és proposat per a ser membre de l'Institut d'Estudis Catalans.

ho interpreti com a desatenció. A la primera, que m'invita a col·laborar a la «Catalana»,³⁴ no vaig contestar, esperant a fer-ho així que pogués complaure'l, enviant-li original. La segona, en la qual V., després de repetir-me aquella invitació, es brindava a publicar un recull de versos meus,³⁵ hauria volgut contestar-li tot seguit, però em trobà malalt, enfibrat, i, quan vaig saltar del llit, vaig haver de marxar a Girona, on he estat tres setmanes malalt també quasi sempre i amb un mal d'ulls, que encara em dura i amb prou feines em permet escriure.

Tots els seus oferiments em son grats, els estimo i desitjaria correspondre a la seva amabilitat de la manera, que pogués ésser-li més agradosa; però en aquest entremig de les seves cartes, s'és realitzat un fet que m'obliga a certs miraments, que abans no havia de tenir.

He entrat a formar part de l'Institut d'Estudis Catalans,³⁶ i entenc que, per companyerisme i en atenció al prestigi de l'entitat, estic en el compromís d'honor de no publicar res, d'ara en avant, que no sigui amb l'ortografia que el dit Institut patrocina, la qual és, per altra part, la que ja havia adoptat per al meu us particular.³⁷

Ans de formar part de l'Institut li havia dit a V. moltes de vegades que no volia estudiar qüestions d'ortografia; be massa que els literats catalans ens hem de preocupar d'altres estudis gramaticals mes importants, imprescindibles i en gran manera perturbadors de l'inspiració; en Ortografia m'accontentava amb acceptar una autoritat per al meu us particular i no m'importava que els editors vertessin els seus escrits de la forma ortogràfica, que volguessin.

Ara, per les raons, que li he indicat, no puc ésser transigent com abans, ja que la meva transigència podria ésser interpretada com a menyspreu vers una entitat, que em compta com a membre.

De bona gana posaria a la disposició de V. tots els mes escrits, els quals V. honora amb sols sol·licitar-los, però ha d'ésser amb la condició de respectar l'ortografia meva, que és la de l'Institut; i com sé per endavant que V. no acceptarà aquesta condició, veig amb pena que no el puc complaure.

Sempre, però, de V. ver amic i admirador

J. Ruyra O.

Barna, 20 Abril 1919.

34. Després d'editar «La Il·lustració Catalana» (1880-1894 i 1903-1917), Francesc Matheu continuà la seva tasca editorial des de la revista setmanal «Catalana» (1917-1926). De fet, si comptabilitzem el nombre de col·laboracions que Ruyra envià a Francesc Matheu per a publicar a «La Il·lustració Catalana» haurem de concloure que la seva participació fou minsa i força marginal. A part dels poemes ja comentats, publicà els tres sonets sota el títol genèric de *Lull de la mar* (núm. 178, 28 d'octubre de 1906) que Ruyra no degué considerar importants ja que no els incorporà ni a *Fulles ventisses* ni a *La cobla*. A part d'aquests sonets i d'*El país del pler*, Ruyra hi publicà *Els roures*, traducció del poema narratiu d'Arsèni Vermeu (1850-1910), element actiu dins el felibritge, que tampoc no recollí en cap llibre, ni s'ha editat dins les *Obres completes*. Ruyra, doncs, preferí col·laborar en altres revistes o diaris de més incidència dins el panorama intel·lectual del moment. Totes les coses que publicà a «Catalana» eren treballs que ja havien aparegut anteriorment en d'altres revistes, diaris o setmanaris.

35. Es refereix a *Fulles ventisses*, que, com ja hem comentat, es publicà a la revista mensual «Marinada» de Palamós, des del mes de gener de 1918 fins a l'abril de 1919, sense interrupció.

36. Ruyra fou nomenat membre adjunt d'Antoni M. Alcover el 12 de desembre de 1918. El 31 de juliol de 1919 passà a ser membre adjunt d'Àngel Guimerà, la vacant del qual cobrí el 24 d'octubre de 1924, data que passà a ser membre en propietat.

37. Efectivament, tots els seus escrits segueixen les propostes de l'Institut a partir de la publicació de les *Normes*. A més, Ruyra havia participat activament en el Primer Congrés de la Llengua de 1906, per això accepta la proposta de pertànyer-hi sense cap mena de dubtes. Així s'expliquen els subterfugis que utilitza tant en la carta anterior com en aquesta per a no acceptar les propostes de Francesc Matheu.

Sr. Dn Francesc Matheu.

Estimat amic i senyor meu:

La proposició de V., per a mi honrosíssima per molts de conceptes i que agraeïsc coralment, m'ha suggerit, però una serie de reflexions, que'n refrenen d'acceptar-la. Vaig a explicar-me.

Recordant les recents lluites sostingudes dins l'organisme dels «Jocs Florals» sobre la qüestió ortogràfica, no puc menys de relacionar aquest fet amb el de la creació de la «Acadèmia de la Llengua Catalana».³⁸ La circumstància, que posava en més mala situació els no acceptadors de les «Normes del I. D. E. C.», era la de no poder invocar a favor de cap altre sistema ortogràfic el prestigi d'una autoritat colectiva. Era natural que cerquessen la manera de subsanar aquest defecte de la llur situació i rès més avinent al cas que fundar una «Acadèmia», cosa fàcil i en la qual podien lluir-se, comptant, com comptaven, amb un bell nombre d'escriptors il·lustres. Aquest, doncs, si no volen pecar d'innocència, hem de suposar que ha sigut un dels principals mòvils, que han portat a la fundació de la nova entitat.

Are be, jo, que m'he adherit en principi a les «Normes del I.D.E.C.», que les he recomanades als meus amics i que, encare que en segona línia, he contribuït a les campanyes, que s'han emprès per a llur sosteniment i propagació ¿puc, sense contradir-me a mi mateix, formar part d'una entitat, que, no sols no les accepta en principi, com ho prova la grafia dels seus «Estatuts», sinó que per la significació que han adquirit ja en aquest punt els seus fundadors, hem de creure que neix amb propòsit de combatre-les?

Entenc que no.

Agraeïsc, però, amb tota l'ànima l'invitació de V. i dels altres bons amics, que han pensat en la meua humil persona. Sols l'acatament, que dec als meus principis i a la meua historia, m'obliga a abstenir-me de l'honor, que'm reportaria el formar part d'una entitat, on figuren noms tan gloriosos i de mi tan i tan estimats.

La meua negativa no és un desaire a ningú; és el compliment d'una obligació lògica. No penso, doncs, que V., ni cap dels seus companys, se'n dongui per ofès.

Li suplico que'm consideri, com sempre, ver amic i admirador de V.

J. Ruyra O.

Barna. 14 Maig 1919.

11

(D'una carta a l'Alemany del 20 de juny de 1920)

Li estimaré que felicití en nom meu al Sr. En Francesc Matheu pel seu poemàtic

38. Efectivament, a partir de la tribuna dels Jocs Florals, dels quals era principal animador Francesc Matheu, sorgí la idea de la fundació de l'Acadèmia de la Llengua Catalana. Des de feia anys, almenys des de 1906, es discutia la conveniència de reformar o suprimir els Jocs Florals, Matheu i d'altres homes que significaven l'esperit de la Renaixença se'n fan càrrec i es constituí com a reducte de l'ortografia tradicional durant un període (1913-1920). La principal causa fou la retirada dels escriptors joves que estaven a favor de l'Institut davant l'acord a què s'arribà en l'ús de les *Normes* en els Jocs Florals. Efectivament, es determinà: «Queda a discreció del Consell Directiu dels Jocs Florals l'aplicació dels sistemes ortogràfics i formes gramaticals que cregui més convenients en ses publicacions, però respectant sempre lo usat per cada autor»...

discurs de l'Ateneu³⁹ que he llegit a la «Catalana» amb un goig extraordinari. Alló és or. Te quelcom de la senzillesa i la magestat lluminosa dels grecs.

Allí tot es clar i entenedor gràcies a Deu; que ara i escriuen amb cerca-pous, si és que hi valgui.

Volia excusar-li i la feina me n'ha distret. Aprofito aquesta ocasió, servint-me de V. com a mitjancer. Serveixis felicitar-lo en nom meu amb calor.

12

Sr. Dn. Francesc Matheu.

Estimat Sr. meu:

He rebut la seva afectuosa que agrasc. En contestació, dec manifestar-li que, per a complaure a Dn. Ramón D'Alós,⁴⁰ vaig traduir dos sonets del Dant i el primer cant de la «Divina Comèdia».⁴¹

No he traduït ni em proposo traduir cap altre cant. Els sonets fòren publicats a «La Revista»;⁴² el cant de «La Comèdia» el vaig donar a Dn. Ramon d'Alós, qui em va dir que el publicaria no sé on. No en guardo còpia. De manera que no el puc servir.⁴³

Per altra part, no em convé que les meves produccions es publiquin amb altra ortografia que amb la que he adoptat.

Sempre de V. ver amic i sv.

J. Ruyra O.

Blanes, 19 Agost 1921.

13

Sr. Dn. Francesc Matheu.

Estimat Sr. meu:

Encara estic malalt; he fet tres dies de llit i ara acabo de llevar-me. Temo que no podré, ni tan sols, concórrer a la festa. Faré el que pugui.⁴⁴

39. Es refereix al discurs que Francesc Matheu llegí el 13 de febrer de 1919 a la sessió d'inauguració del curs 1919-20 en qualitat de president de l'Ateneu Barcelonès. Ruyra el qualifica de poemàtic perquè, diferenciant-se dels discursos acostumats, Matheu converteix el seu en un llarg poema narratiu, de versos decasíl·labs, dins l'esperit més tradicional de la Renaixença (Pàtria=llengua) titulat *L'hora que passa* («Butlletí de l'Ateneu Barcelonès», any VI, núms. 20 i 21, octubre 1919-març 1920).

40. Ramon d'Alós-Moner (1885-1939), escriptor i bibliòfil. Fou secretari de l'IEC.

41. El 1921 se celebrà el setè centenari de l'obra de Dant, que potenciat les traduccions de la *Divina comèdia* en català, a càrrec de Narcís Verdager i Callís (1921) i la del marquè de Balanzó, en prosa (1923-24).

42. «La Revista» (1915-1936) núm. 134, corresponent al 16 d'abril de 1921, publicà la traducció del sonet núm. III que havia fet Ruyra. Ruyra parla en la carta d'un altre sonet que no s'arribà a publicar mai i que no hem trobat entre els seus papers.

43. Malgrat el que diu Ruyra, entre els seus papers hem trobat els primers 93 versos traduïts per ell. Es tracta d'una versió antiga (com corrobora la grafia) a partir de la qual degué treballar el 1921.

44. Es refereix a la Festa dels Jocs Florals de Barcelona en un moment de franca decadència i desprestigi. La presidència de Ruyra per a la convocatòria de 1922 era un intent

M'està bé l'indicació del Sr. Boada⁴⁵ per a llegir el meu discurs. Faci'm l'obsequi d'enviar-li un exemplar del dit discurs, com més aviat millor, juntament amb la carta que adjunto per a dit senyor. Li agrairé molt aquesta diligència perquè jo ara no puc fer fes. Convé que el lector conegui el discurs aviat.

Disposi del seu afm.

J. Ruyra O.

Barna. 2-Abril-1922.

14

Sr. D. J. Alemany

Estimat amic:

Li retorno corretgides les proves del discurs i em reservo l'original que, suposo, ja no és necessari.

Respecte del premi a què es refereix no sé qui pugui esser-ne guanyador. Algun company del consistori⁴⁶ va dir que creia que era d'En Carner.⁴⁷ Jo no en sé una paraula.

Seu afecm. ss. i a

J. Ruyra O.

per retornar-li'n. Però Ruyra va aprofitar l'ocasió per escriure un discurs on es presenta partidari dels normistes i on demana l'abandó d'una lluita inútil i poc important per emprendre altres discussions clau per a la llengua. El titula *Dues èpoques*, i hi exposa clarament el problema entre els vells i els joves, assenyalant les virtuts dels primers i es declara partidari dels nous temps. Ruyra mostra els valors dels homes de la Renaixença, parla de Verdaguier i Maragall i cita alguns noms il·lustres que s'oposaven a l'Institut (Guimerà, Francesc Matheu, Mn. Collell, Pin i Soler, Narcís Oller i Domènech i Montaner). Intenta demostrar que aquesta època ja ha passat: «Els temps dels cavallers errants de la ciència són passats i hem arribat al temps de les acadèmies; cosa que representa un veritable progrés. A l'anarquia ha succeït l'organització, a l'esforç individual el col·lectiu, als capricis romàntics la necessitat de normes fermes ineludibles.» I es mostra conciliador entre uns i altres: «Els nous han motejat d'antiquats els vells, i els vells han motejat de malmetedors de la llengua els nous; dues afirmacions igualment falses muntades sobre petits fonaments innegables.» Per acabar, demana que oblidin problemes sense importància com l'ortografia i es passi a altres aspectes més importants per a la llengua com la sintaxi: «Treballem, doncs, tots amb entusiasme dintre la nova etapa; deixem-nos de lluitar per peteses que no tenen cap transcendència artística i vetllem per les normes de purificació verament importants; sumem-nos els vells a la tasca de restablir a tota costa les grans línies sintàctiques i fonètiques de la nostra llengua, que una vegada assegurades, donaran braó i fermesa als nostres homes de l'esdevenidor.» Ja hem explicat al pròleg l'altre sentit de les «dues èpoques».

45. En Pasqual Boada era l'alcalde de Barcelona i, efectivament, fou qui va obrir la Festa que se celebrà el primer diumenge de maig al Palau de la Música Catalana en nom del president, Joaquim Ruyra, que no hi pogué assistir, a causa del seu estat de salut, segons consta en els annals dels Jocs Florals i tal com queda palès en aquesta carta. No descartem, però, que Ruyra utilitzés la malaltia com una excusa per no assistir-hi davant la polèmica que podia produir-se immediatament.

46. El Consistori dels Jocs Florals de Barcelona de 1922 estava format per Joaquim Ruyra, president, Joan M. Guasch, Josep M. Llovera, prve., Bonaventura Bassegoda, Francisco X. Garriga i Josep-S. Pons, vocals; actuà de secretari Francisco M. Masferrer.

47. Tant la Flor Natural com la Viola les va guanyar Mn. Anton Navarro, que es proclamà Mestre en Gai Saber. Josep Carner guanyà el Premi Extraordinari amb els poemes *El glatir misteriós* i *Perdut en mon jardí*, poemes que incorporaria al llibre *El cor quiet* (1925).

Estic molt malalt. Si m'és possible demanaré a D. Joaquim Cabot si vol llegir el meu discurs.⁴⁸ Si Dn. Francesc Matheu volgués fer alguna gestió en aquest sentit, li estimaria.

[sense datar]

Apèndix: Carta de Joan Maragall a Joaquim Ruyra

16 Novembre 1906

Estimat Ruyra: No tinch pas paciència pera esperar á escriureli fins despres de llegir el *Pais del Pler*; el pròleg m'ha donat una mena d'embriaguesa que'm posa la ploma als dits ab el dalè de dirli desseguida que aquest próleg jo'l prenc com una declaració de la veritable y única fé poética. Lo que vosté diu es lo que jo'm sento per dins fá tant anys; pero may hauria [---]tat á dirho á n'els altres ni tant sols á pensarho per clar á mí mateix, com vosté ho fá ab aquesta prosa plana y alta ensems, calenta, inspirada. Jo consideraré sempre com una grandísima gloria pera mí, el que en aquest pròlech conté hi hagi fet sortir el meu nom esmentant aquella inoblidable primera lectura que'ns feu en la petita sala del Ateneu. Pero vosté no'ns digué llavors la generació misteriosa del seu poema qu'explica tot el seu encís: aquet encís que alguns tenen la desgracia de no poder sentir, aquesta gracia dels vers inspirat d'una pensa qu'está per sobre fins de lo que diu, y de la correcció, y de la entonació y altres romansos molt dignes d'esser tinguts en conte quan hi manca la verga de la inspiració que val per tots ells y lo altre.

Per la unció ab que vosté parla de la santa poesia, el considerarla com un estat d'ànima mistich, m'há arrebatat, perque encara may ho havia dit ningú axó d'aquesta manera, y jo ho sedejava feya tant temps...

Gracies, amich, poeta, dexim ferli una gran abressada.

Joan Maragall

Si aquest prólech no arma un gros terratremol serà qu'encara som als llims. Mes un dia vindrà el Mesias.⁴⁹

48. Com ja hem apuntat, el seu discurs el llegí en Pasqual Boada.

49. A *Sociedegs d'ultratomba*, efectivament, Ruyra se situa al Llimb, això sí, al costat dels grans mestres de l'antiguitat clàssica.